AVİM Yorum • No: 2019 / 50 • Temmuz

ORTA ASYA'DA GÜNCEL GELİŞMELER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Vuslat Nur ŞAHİN

.

Geçtiğimiz haziran ayı uluslararası kamuoyu nezdinde önemli olayların gerçekleştiği bir ay olmakla beraber, alışılageldiği üzere ülkemiz medyası daha ziyade Avrupa Parlamentosu seçimi ve BREXIT gibi batı tabanlı gelişmeleri yakından takip etmiştir. Bu yazımızda amaç, geçtiğimiz ay Orta Asyada gerçekleşen ya da bölgeyi doğrudan etkileyen gelişmelere değinmek, okuyucularımıza bu konular hakkında bir fikir vermektir.

Bölgeyle ilgili ilk önemli gelişme 9 Haziran 2019 tarihinde gerçekleşen Kazakistan Cumhurbaşkanlığı seçimleri oldu. Kasım Cömert Tokayev, Nursultan Nazarbayev'in yaklaşık 30 yılın ardından görevi bırakmasından sonra yüzde 70,76 oyla Cumhurbaşkanı seçildi.[1] Kazakistan'da Merkezi Seçim Komisyonu, cumhurbaşkanlığı seçimlerini eski Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'ın desteklediği Kasım Cömert Tokayev'in kazandığını açıkladı. Tokayev, oyların yüzde 70,8'ini alarak zaferini ilan etti. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) seçimlerde yaygın usulsüzlükler görüldüğünü söyledi. Tokayev ise, AGİT'in raporuna "Bu raporları nasıl hazırladıklarına ve hangi ülkede çalıştıklarına bağlı olarak siyasi önyargılarla nasıl değerlendirme yaptıklarını biliyorum" sözleriyle yanıt verdi[2]. Çeşitli bölge uzmanları Tokayev döneminde Kazakistan dış politikasında ciddi değişiklikler beklememekle beraber, kimileri de Çince bilen Tokayevin Çin ve Rusya arasında nasıl bir denge kuracağının merak edildiğini belirtiyor.

Diğer bir gelişme olarak, 14 Haziran 2019 tarihinde Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) Başkanlar Konseyi 19. Zirvesi Bişkekte gerçekleştirildi. Zirveye, örgütün üyesi Rusya'nın Devlet Başkanı Vladimir Putin, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, Özbekistan Devlet Başkanı Şefket Mirziyoyev, Kazakistan Devlet Başkanı Kasım Cömert Tokoyev, Tacikistan Devlet Başkanı İmamali Rahmonov, Pakistan Başbakanı İmran Han, Hindistan Başbakanı Narendra Modi'nin yanı sıra gözlemci ülke Moğolistan'ın Cumhurbaşkanı Khaltma Battulga, İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, Afganistan Devlet Başkanı Eşref Gani ve Belarus Devlet Başkanı Aleksandr Lukaşenko katıldı. Zirvenin ana başlıklarından biri internetteki bilgi dezenformasyonuydu. Kırgızistan Cumhurbaşkanı Ceenbekov, zirvenin açılışında yaptığı konuşmada, internette bilgi güvenliğine dikkati çekerek "İnternetteki yalan haber ve bilgiler, devletlerin güvenliğini tehdit etmektedir. Bilgi teknolojilerinin, suç, terör, siyasi ve askeri amaçla kullanıldığını görmekteyiz. Enformasyon güvenliğini sağlama konusu ŞİÖ'nün en önemli konulardan birisini teşkil etmelidir." dedi.[3]

Zirvenin bir diğer önemli konu başlığı Amerika Birleşik Devletleri'nin uluslararası anlaşmalara verdiği zarardı. Konuyu İran gündeme getirdi; İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, "ABD hükümetinin son iki yıldır tüm kuralları ihlal ederek askeri, mali ve ekonomik imkanlarını kullanarak bölgenin ve dünyanın istikrarını tehdit ettiğini" savundu.[4] Çin Devlet Başkanı Xi ise İran ile stratejik ilişkileri sürdüreceklerini ifade ederek, "ABD'nin nükleer anlaşmadan (JCPOA) tek taraflı çekilmesi bölgedeki gerginliğin temel faktörüdür" **(*)** açıklamasında bulundu. İran ile bölgesel ve uluslararası işbirliğini geliştirmeye devam edeceklerini vurgulayan Çin Devlet Başkanı, terörle ve organize suçlarla mücadele alanındaki işbirliğini de artıracaklarını söyledi. Xi, İran'ın Kuşak ve Yol projesine desteğinden memnuniyet duyduğunu dile getirdi.[5]

Zirvenin ardındansa "Bişkek Deklarasyonu" imzalandı. Bu deklarasyonla ŞİÖ'nün; Dünya Turizm Örgütü, Birleşmiş Milletler (BM) İnsani İşler Eşgüdüm Ofisi ve Astana Uluslararası Finans Merkezi ile işbirliğini öngören memorandumları imzaladığı aktarıldı[6].

15 Haziran 2019da ise Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı (AİGK) 5. Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi, Tacikistan'ın başkenti Duşanbe'de gerçekleştirildi. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, İran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev, Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev, Kırgızistan Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov, Bangladeş Cumhurbaşkanı Abdül Hamid, Sri Lanka Devlet Başkanı Maithripala Sirisena, Afganistan İcra Kurulu Başkanı Abdullah Abdullah, Azerbaycan Başbakanı Nevruz Memmedov, Kamboçya Başbakanı Hun Sen ile Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğanın yer aldığı zirvede Bahreyn, Vietnam, Mısır, İsrail, Hindistan, Ürdün, Irak, Katar, Güney Kore, Moğolistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Pakistan, Filistin, Tayland, Belarus, Endonezya, ABD, Filipinler, Malezya, Ukrayna ve Japonya'dan üst düzey yöneticiler ile Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Şangay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ve Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA) gibi kuruluşların temsilcileri de hazır bulundu.[7] Zirvede konuşan Tacikistan Cumhurbaşkanı İmamali Rahmanov, geniş Asya bölgesinin günümüzde yeni zorluklarla karşı karşıya olduğunu kaydederek, Tacikistanın AİGK sürecinde, Asya'da barışı, istikrarı ve güvenliği artırma, çok yönlü iş birliğini derinleştirme ve siyasi, ekonomik, çevresel ve insani alanlarda güven artırıcı önlemler uygulama çabalarını daha da ilerletmesinin önemini vurguladı. Zirvenin ardından liderler ortak deklarasyona imza attı. Deklarasyonda, ülkelerin iç veya dış işlerine müdahale etmeme ilkesinin tamamıyla desteklendiği belirtilerek, "Hiçbir devlet veya devletler grubunun, herhangi bir nedenle, meşru hükümetleri değiştirme amacı da dâhil olmak üzere, doğrudan veya dolaylı olarak müdahalede bulunma hakkının olmamasını ve her devletin kendi siyasi sistemini belirleme hakkının bulunmasını desteklemekteyiz." ifadesine yer verildi.[8]

Küresel çapta önemli bir diğer gelişmeyse Haziran sonunda Osakada Japonyanın ev sahipliğinde düzenlenen G-20 Zirvesi oldu. Elbette Zirvenin birçok önemli konunun konuşulduğu bir platform işlevi görmesi, Rusya, Çin ve Hindistana bu Zirvede tekrar bir araya gelme imkânı sağlamış oldu. İkili ve üçlü görüşmelerde Orta Asyayı merkeze alan Kuşak Yol İnisiyatifi, Avrasya Ekonomik Birliği gibi oluşumlar ana konulardı.[9]

Asyanın uluslararası ilişkilerde her geçen gün artan öneminin sadece Asya-Pasifik ya da Kuzeydoğu Asyayla sınırlı kaldığını düşünmek gayet yanlıştır. Birçok önemli aktörün her farklı kulvarda bölgede etkinliğini artırmasının yanı sıra Sovyetler Birliğinin çöküşünden sonra bölge ülkeleri bağımsızlıklarının 28. Yılında devlet sistemleri daha oturmuş ve dış politika yürütme konusunda daha kararlı bir görünüm arz etmektedir. Bölgede gerçekleşen gelişmelerin Türkiye tarafından sadece devlet düzeyinde değil, medya ve kamuoyu düzeyinde de takip edilmesi önem arz etmektedir.

(*) Rouhani, Xi rap US unilateralism on SCO sidelines, *Mehr News Agency*, June 14, 2019, https://en.mehrnews.com/news/146417/Rouhani-Xi-rap-US-unilateralism-on-SCO-sidelines

[1] "Kazakistan'da Cumhurbaşkanlığı Seçiminin Galibi Tokayev," *Anadolu Ajansı*, 10 Haziran 2019, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kazakistanda-cumhurbaskanligi-seciminin-galibi-tokayev/1499882.

[2] "Kazakistan'ın Yeni Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev, AGİT 'seçimde Usülsüzlükler Görüldü' Diyor," *BBC*, 10 Haziran 2019, https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48577489.

[3] "Şanghay İşbirliği Örgütü Başkanlar Konseyi 19. Zirvesi Yapıldı," *Anadolu Ajansı*, 14 Haziran 2019, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/sanghay-isbirligi-orgutu-baskanlar-konseyi-19-zirvesi-yapildi/1504344.

[4] Agata Palickova, "Iran-US Tensions Dominate Two Central Asia Summits," *Euractiv.com* , June 18, 2019, https://www.euractiv.com/section/central-asia/news/iran-us-tensions-dominate-two-central-asia-summits/.

[5] "ŞİÖ'den 'hava Savunma Sistemleri' çıkışı," *Aydınlık*, 14 Haziran 2019, https://www.aydinlik.com.tr/sio-den-hava-savunma-sistemleri-cikisi-dunya-haziran-2019-1.

[6] "SCO Bishkek Declaration Calls for Enhanced Cooperation to Promote Peace, Development," *Xinhua,* June 14, 2019, http://www.xinhuanet.com/english/2019-06/14/c_138144314.htm.

[7] "Asya'da İşbirliği Ve Güven Arttırıcı Önlemler Konferansı Zirvesi Yapıldı," *Anadolu Ajansı* , 15 Haziran 2019, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/asyada-isbirligi-ve-guven-arttirici-onlemler-konferansi-zirvesi-yapildi/1505045.

[8] A.g.e.

[9] Pepe Escobar, "Russia-India-China Will Be the Big G20 Hit: Article," *Asia Times*, June 26, 2019, https://www.asiatimes.com/2019/06/article/russia-india-china-will-be-the-big-g20-hit/.

Yazar Hakkında :

Vuslat Nur Şahin Orta Doğu Teknik Uluslararası İlişkiler ana dal ve Kurumsal Finans yan dal programlarından mezunudur. Halen Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler'de yüksek lisans öğrencidir.

Atıfta bulunmak için: ŞAHİN, Vuslat Nur. 2026. "ORTA ASYA'DA GÜNCEL GELİŞMELER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2019 / 50. Temmuz 05. Erişim Kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/tr/Yorum/ORTA-ASYA-DA-GUNCEL-GELISMELER-UZERINE-BIR-DEGERLENDIRME

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır